

УДК 330.322:34(477) Пров. економіст Г.С. Стефанишин; пров. інженер
О.І. Лиса – Інститут регіональних досліджень НАН України, м. Львів

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Досліджено особливості сучасного стану нормативно-правової бази щодо залучення та регулювання інвестиційної діяльності в Україні. Висвітлено основні недоліки правової бази здійснення інвестиційної діяльності та вплив змін у законодавчій базі на обсяги надходжень іноземних інвестицій. Розглянуто заходи, яких вживає уряд з метою удосконалення нормативно-правової бази у сфері інвестиційної діяльності та механізмах залучення прямих іноземних інвестицій.

Ключові слова: закон, нормативно-правова база, правове регулювання.

Створення нормативно-правової бази щодо залучення та регулювання інвестиційної діяльності є одним із головних чинників формування привабливого інвестиційного клімату, що сприяє підвищенню міжнародної інвестиційної привабливості України, значному збільшенню обсягів інвестицій, забезпеченню захисту інвестора від інвестиційних ризиків. В Україні створено правову базу для здійснення інвестиційної діяльності, яка охоплює понад 100 правових і нормативних документів (законів, постанов, указів, положень, інструкцій). Законодавчу базу державного регулювання іноземних інвестицій становлять: Закон України "Про інвестиційну діяльність" (перший нормативний акт, у якому викладено загальні правові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності на території України) [2], Закон України "Про захист іноземних інвестицій" [3] та Закон України "Про режим іноземного інвестування" [4]. Особливістю державного правового регулювання діяльності інвесторів на території України є те, що поряд із зазначеними Законами, які регламентують виключно інвестиційну сферу в нашій державі, використовують положення низки міжгалузевих Законів та підзаконних нормативних актів, а також те, що законодавча база у сфері регулювання інвестиційної діяльності з року в рік змінюється, впливаючи на притік (відтік) іноземних інвестицій та на варіацію рівня ефективності їх використання. Зокрема, це стосується: ускладнення (спрощення) процедури внесення іноземних інвестицій; дозвільної системи; надання (або скасування) податкових пільг для іноземних інвесторів; конкретизації напрямків вкладень інвестицій та обмежень (заборони) діяльності іноземних інвесторів в окремих сферах економіки; гарантування незмінності законодавства щодо діяльності нерезидентів протягом тривалого періоду; обґрунтування відміни наданих гарантій та ін.

Так, згідно з Декретом Кабінету Міністрів України "Про режим іноземного інвестування" [1], державна реєстрація іноземних інвестицій могла здійснюватись до моменту фактичного внесення іноземної інвестиції, тобто фактично реєструвалися наміри здійснення іноземного інвестування. Таке упущення було спростоване Законом України "Про режим іноземного інвестування" [4], згідно з яким державна реєстрація іноземних інвестицій може здійснюватись лише після фактичного їх внесення. Порядок і процедуру реєстрації фактично внесених іноземних інвестицій, а також договорів (контрактів) на спільну інвестиційну діяльність за участю іноземного інвестора

визначено у постановах КМ України "Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації іноземних інвестицій" і "Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну інвестиційну діяльність за участю іноземного інвестора". Прийняття у 2009 р. змін до Закону України "Про режим іноземного інвестування", викладених у Законі України "Про внесення змін до деяких законів України з метою подолання негативних наслідків фінансової кризи" [5] стало значною перешкодою для залучення іноземних інвестицій. Зазначені у цьому документі зміни не узгоджувались із чинним порядком реєстрації іноземних інвестицій, окрім цього, потребували прийняття Національним банком України окремого порядку державної реєстрації іноземних інвестицій у вигляді валютних цінностей, що взагалі унеможливило внесення прямих іноземних інвестицій в економіку України у грошовій формі (хоча ця складова у структурі прямих іноземних інвестицій на цей час є найбільшою – 90,7 %). Цю, встановлену Законом у 2009 р., адміністративну перешкоду для входження іноземного капіталу в Україну було усунуто Законом України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання іноземних інвестицій та кредитування" [6], згідно з яким було знято обов'язковість окремого порядку державної реєстрації іноземних інвестицій у вигляді валютних цінностей.

Гальмівним чинником покращення інвестиційної привабливості в Україні та найбільш суперечливою є система надання дозволів (донедавна нараховувалось 227 видів документів дозвільного характеру та безліч дозволів, запроваджених органами виконавчої влади різних рівнів), яка є недосконалою і потребує системної реформи. Для здійснення реформи необхідно, насамперед, завершити інвентаризацію усіх документів дозвільного характеру, що видаються суб'єктам господарювання; узагальнити перелік документів дозвільного характеру та визначити недоцільні та непередбачувані законами України дозвільні документи; ініціювати законодавче визначення переліку видів діяльності, для яких слід отримувати дозволи; опрацювати на регіональному рівні і за результатами ініціювати законодавче розділення усіх дозволів на дві групи (одна група – дозволи на діяльність, пов'язану з високим ступенем ризику для здоров'я громадян, безпеки суспільства чи навколишнього середовища; друга група – дозволи, необхідні для здійснення більшості видів діяльності). У цьому напрямі вже зроблено перші кроки, а саме у 2010 р. прийнято Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності" [7], яким передбачено удосконалення процедури видачі юридичним та фізичним особам документів дозвільного характеру. Після внесення змін до чинного законодавства кількість видів документів дозвільного характеру скоротилась до 91. Згідно з цим Законом, суб'єкт господарювання має право провадження певних дій щодо здійснення господарської діяльності або її видів на підставі подання декларації без отримання документа дозвільного характеру, за винятком тих видів господарської діяльності, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України. Постановою Кабінету Міністрів України "Про затвердження переліку певних дій щодо провадження господарської діяльності або видів госпо-

дарської діяльності, які не можуть провадитися на підставі подання декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства" [14], передбачено, що усі дії щодо здійснення господарської діяльності, які не були включені до Переліку, отримують право на провадження діяльності на підставі декларації.

Сприятливість інвестиційного клімату для іноземного інвестування характеризується системою гарантій, передбачених Українським законодавством. Проте численні зміни у законодавстві спричинили надмірну його складність і суперечливість у правозастосуванні, передусім це стосується одного із видів державних гарантій захисту іноземних інвестицій – гарантії їх захисту від зміни законодавства. В Україні гарантії прав суб'єктів інвестиційної діяльності і захист інвестицій встановлено Законом України "Про інвестиційну діяльність" [2], у якому зазначено, що державними гарантіями захисту інвестицій визнається система правових норм, які спрямовані на захист інвестицій та не стосуються питань фінансово-господарської діяльності учасників інвестиційної діяльності та сплати ними податків, зборів (обов'язкових платежів). Відповідно до положень Декрету Кабінету Міністрів України "Про режим іноземного інвестування" [1] у разі зміни законодавства на вимогу іноземного інвестора впродовж 10 років повинно б застосовуватися спеціальне законодавство, що діяло на момент реєстрації інвестицій. Проте, прийнятий Верховною Радою України Закон "Про режим іноземного інвестування" [4], скасував чинність Декрету Кабінету Міністрів України "Про режим іноземного інвестування" [1], Закону України "Про іноземні інвестиції" [8], та Закону України "Про Державну програму заохочення іноземних інвестицій в Україні" [9]. Згідно з цим Законом, для іноземних інвесторів на території України встановлено національний режим інвестиційної та іншої господарської діяльності, за винятками, передбаченими законодавством України та міжнародними договорами України. Разом з тим, змінами, внесеними до Постанови Верховної Ради України "Про порядок введення в дію Закону України "Про режим іноземного інвестування" [13], передбачено, що до іноземних інвестицій, які були здійснені до набуття чинності Закону України "Про іноземні інвестиції", застосовуються державні гарантії, встановлені чинним на той час законодавством. Тобто, до іноземних інвестицій, що були фактично здійснені та зареєстровані у період дії Закону України "Про іноземні інвестиції", протягом десяти років з дня реєстрації інвестиції, на вимогу іноземного інвестора застосовуються положення зазначеного Закону, а також інші акти спеціального законодавства України, зокрема податкового, митного, інвестиційного тощо, яке діяло на момент реєстрації інвестиції. До іноземних інвестицій, що були фактично здійснені та зареєстровані у період дії Декрету Кабінету Міністрів України "Про режим іноземного інвестування", застосовувалися положення ст. 8 цього Декрету. Така зміна законодавчих умов забезпечення іноземного інвестування спричинила плутанину щодо застосування податкового законодавства до підприємств з іноземними інвестиціями, зокрема на гарантії від зміни законодавства протягом 10 років. Одночасно, згідно з офіційним роз'ясненням ДПА, Законом України "Про іноземні інвестиції" чітко

розмежовано поняття гарантій захисту іноземних інвестицій на основі і в межах національного режиму від поняття винятків та пільг відносно цього режиму. Тобто норма гарантії від зміни законодавства протягом 10 років застосовується "тільки у разі змін спеціального законодавства України про іноземні інвестиції (а не загального законодавства – податкового, митного тощо) і тільки стосовно змін умов захисту іноземних інвестицій (а не умов зміни обсягів вилучень з національного режиму та пільг, що надавалися інвесторам). Таке ж тлумачення давалося й щодо відповідних гарантій захисту, встановлених Декретом КМ України "Про режим іноземного інвестування".

Щодо гарантій, що стосуються примусових вилучень, а також незаконних дій державних органів та їх посадових осіб; компенсації і відшкодування збитків іноземним інвесторам у разі припинення інвестиційної діяльності; переказу прибутків, доходів та інших коштів, одержаних внаслідок здійснення іноземних інвестицій, то вони врегульовувались Законом України "Про інвестиційну діяльність" [2]. Проте, ухвалені в подальшому нормативні акти, сприяли виникненню правових колізій при застосуванні відповідного законодавства. Так, пунктом 5 Постанови Верховної Ради України "Про порядок введення в дію Закону України "Про режим іноземного інвестування" [13] встановлювалось, що до іноземних інвестицій, які були фактично внесені до набрання чинності цього Закону, на вимогу іноземного інвестора застосовуються державні гарантії захисту іноземних інвестицій, передбачені спеціальним законодавством України про іноземні інвестиції, яке діяло на момент внесення інвестицій. У даному Законі державою встановлено гарантії щодо примусових вилучень, а також незаконних дій державних органів та їх посадових осіб (іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації, державні органи не мають права реквізувати іноземні інвестиції, за винятком випадків здійснення рятівних заходів у разі стихійного лиха, аварій тощо). Разом з тим у законодавчій базі не зазначено терміну виплати відшкодувань, джерел, з яких такі виплати повинні здійснюватись, а головне, не визначено механізму повернення інвестору його інвестицій в разі припинення інвестиційної діяльності.

Визначальною умовою залучення інвестицій в Україну є якість податкової системи та рівень податкового навантаження. В Україні нараховується 98 видів податкових платежів, 92 сторінки податкових декларацій, тоді як середній у світі показник становить 35 сторінок, а у країнах ЄС підприємства сплачують 25 видів податків. Фактично, податкова система України є однією з найбільш ускладнених та громіздких. Проте найбільш гальмівним чинником для поліпшення інвестиційного клімату є механізм адміністрування податків, зборів та обов'язкових платежів, а також непрогнозованість дій уряду щодо встановлення та адміністрування податків. Часта зміна законодавчих умов забезпечення іноземного інвестування спричинила плутанину щодо застосування податкового законодавства до підприємств з іноземними інвестиціями. Так, згідно з законом України "Про систему оподаткування" [10] ставки, механізм справляння податків і зборів не можуть встановлюватись або змінюватись іншими законами України, окрім законів про оподаткування.

Проте, Декрет КМ України "Про режим іноземного інвестування" [1] на п'ятирічний термін звільняв від оподаткування прибутки підприємств із кваліфікованими іноземними інвестиціями.

Одним із механізмів створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення інвестицій в Україну є введення пільгового режиму інвестиційної діяльності у податковому, митному і валютному регулюванні. Законом України "Про режим іноземного інвестування" [4] передбачено надання відповідних пільг для окремих суб'єктів інвестиційної діяльності, які здійснюють інвестиційні проекти із залученням іноземних інвестицій, що реалізувалися відповідно до державних програм розвитку пріоритетних галузей економіки, соціальної сфери і територій. Водночас, цим Законом були визначені території, на яких діяльність іноземних інвесторів та підприємств з іноземними інвестиціями обмежується або забороняється, виходячи з вимог забезпечення національної безпеки. Прийняття даного Закону скасувало чинність Декрету Кабінету Міністрів України "Про режим іноземного інвестування" і встановлювало національний режим інвестиційного та іншого підприємництва (крім випадків, передбачених законодавством України і міжнародними угодами України), тобто підприємства з іноземними інвестиціями сплачують податки відповідно до законодавства України. Проте питання відносно оподаткування підприємств з іноземними інвестиціями на той момент врегульовувались Законом України "Про оподаткування прибутку підприємств", згідно якого підприємствам з іноземними інвестиціями встановлювались пільги з податку на прибуток, які надалі, згідно з внесеними у 1997 р. змінами до цього Закону, були втрачені.

З метою захисту конкуренції між суб'єктами підприємницької діяльності, створеними без залучення коштів або майна іноземного походження, та суб'єктами підприємницької діяльності, створеними за участю іноземного капіталу, а також для забезпечення державного захисту вітчизняного виробника та конституційних прав і свобод громадян України, було прийнято Закон України "Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження" [11], згідно з яким суб'єкти підприємництва, зокрема постійні представництва нерезидентів, створених за участі іноземних інвестицій, незалежно від форм та часу їх внесення втратили всі свої пільги у податковому, митному і валютному регулюванні. Для усіх суб'єктів господарювання, створених за участі інвестицій, як вітчизняних, так і іноземних, створюються рівні умови щодо питань валютного і митного регулювання та справляння податків, зборів (обов'язкових платежів). З метою остаточного скасування пільг, у ст. 5 цього Закону вказується, що він поширюється на підприємства з іноземними інвестиціями, незалежно від часу внесення іноземних інвестицій та їх реєстрації, у тому числі до введення в дію та протягом дії Закону України "Про іноземні інвестиції", Декрету КМ України "Про режим іноземного інвестування" та Закону України "Про режим іноземного інвестування". Тобто, з дня набрання чинності Закону України "Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, ство-

рених з використанням майна та коштів вітчизняного походження", припинено пільговий режим валютного регулювання, оподаткування та митного оформлення для підприємств, створених із залученням іноземних інвестицій, незалежно від форми та часу їх внесення. Надалі цьому Закону було надано зворотної сили. Відповідно до змін, внесених до ст. 7, із прийняттям Закону України "Про внесення змін до деяких законів України з метою усунення випадків ухилення окремих підприємств, створених за участю іноземних інвесторів, від сплати податків, зборів, обов'язкових платежів", ст. 1-4 та ст. 5 Закону України "Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження" [11] набувають чинності з дня введення в дію Закону України "Про режим іноземного інвестування" [4]. Пункт 5 Постанови Верховної Ради "Про порядок введення в дію Закону України "Про іноземні інвестиції" відповідно до статті Закону України "Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження" було скасовано. Отже, положення частини першої ст. 5 є підставою як для відмови у наданні, так і для припинення раніше наданих пільг у сфері валютного і митного регулювання та справляння податків, зборів (обов'язкових платежів) підприємствам з іноземними інвестиціями, їх дочірнім підприємствам, а також філіям, відділенням, іншим відокремленим підрозділам, включаючи постійні представництва нерезидентів, незалежно від часу внесення іноземних інвестицій та їх реєстрації. Проте, хоча скасовано преференції для підприємств з іноземними інвестиціями, у законодавстві зазначено, що цей Закон не поширюється на правовідносини, визначені Законом України "Про стимулювання виробництва автомобілів в Україні". Тобто в Україні, по суті, створена система захисту підприємств з мізерними інвестиціями, а не самих інвестицій.

Чимало непорозумінь виникають у питаннях порядку пропуску через кордон майнових іноземних інвестицій. Статтями Закону України "Про режим іноземного інвестування" [4] передбачено, що внесок іноземного інвестора до статутного фонду підприємств з іноземними інвестиціями, а також за договорами (контрактами) про спільну інвестиційну діяльність, звільняється від обкладання митом. Пропуск такого майна на територію України здійснюється на підставі виданого підприємством простого векселя, порядок видачі, обліку і погашення якого встановлюється Кабінетом Міністрів України. Якщо протягом трьох років з часу зарахування іноземної інвестиції на баланс підприємства з іноземними інвестиціями майно, що було ввезене в Україну як внесок іноземного інвестора до статутного фонду зазначеного підприємства відчужується, зокрема у зв'язку з припиненням діяльності цього підприємства (крім вивезення іноземної інвестиції за кордон), підприємство з іноземними інвестиціями сплачує ввізне мито, яке обчислюється виходячи з митної вартості цього майна, перерахованої у валюту України за офіційним курсом, визначеним Національним банком України на день здійснення відчуження майна. Відчуження такого майна протягом трьох років з часу зарахування на баланс підприємства тягне застосування наслідків,

передбачених частиною п'ятою ст. 18 Закону України "Про режим іноземного інвестування". Із змісту зазначеної норми випливає, що законодавець ставить у залежність сплату підприємством ввізного мита з фактом відчуження підприємством майна, що було ввезено в Україну, як внесок іноземного інвестора до статутного фонду підприємства.

Підсумовуючи, варто зазначити, що законодавча база в Україні є недосконалою і не сприяє надходженню інвестицій. Присутність двох підходів до формування правової бази, де поруч з прийняттям єдиного акта, який регулює допуск іноземного капіталу в економіку країни, регулювання різних аспектів іноземної інвестиційної та підприємницької діяльності здійснюється сукупністю правових актів (галузевих, міжгалузевих Законів та підзаконних нормативних актів) ускладнює їх сприйняття. У законах більшість статей містять неточності у формулюваннях. Часта зміна законодавчих умов забезпечення іноземного інвестування спричинює плутанину щодо застосування законодавства до підприємств з іноземними інвестиціями. Відсутні будь-які конкретні положення щодо найважливіших об'єктів регулювання, пріоритетних галузей економіки, соціальної сфери та території, що заплутує розв'язання проблем пільгового режиму інвестування. Сумнівним є підхід щодо надання гарантій. Законодавство України про іноземні інвестиції, а також державні гарантії захисту іноземних інвестицій недостатньо регулюють валютне, митне та податкове законодавство, чинне на території України, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України.

Незважаючи на те, що уряд постійно вживає заходів з метою удосконалення нормативно-правової бази у сфері інвестиційної діяльності, вона, поза сумнівом, потребує удосконалення. Насамперед потрібні докорінні зміни у практиці впровадження та механізмах залучення прямих іноземних інвестицій. Необхідним є вдосконалення механізмів забезпечення ринкових прав і свобод інвесторів, а також підвищення рівня захисту інвесторів.

Література

1. Декрет Кабінету Міністрів України № 55-93 "Про режим іноземного інвестування" / Законодавство України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
2. Закон України "Про інвестиційну діяльність" від 18.09.1991 р., № 1560-XII / Законодавство України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
2. Закон України "Про інвестиційну діяльність" від 20.05.2009 р., № 19 / Законодавство України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
3. Закон України "Про захист іноземних інвестицій" від 10.09.1991 р., № 1540 / Законодавство України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
4. Закон України "Про режим іноземного інвестування" Верховна Рада України" від 19.03.1996 р., № 93/96-ВР / Законодавство України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
5. Закон України "Про внесення змін до деяких законів України з метою подолання негативних наслідків фінансової кризи" від 24.11.2009 р., № 1533 / Законодавство України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
6. Законом України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання іноземних інвестицій та кредитування" від 27.04.2010 р., № 2155-VI / Законодавство України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
7. Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності" від 11.02.2010 р., № 1869-VI / Законодавство України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

8. Закон України "Про іноземні інвестиції" від 13.03.1992 р., № 2198 / Законодавство України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

9. Закону України "Про Державну програму заохочення іноземних інвестицій в Україні" від 17.12.93 р., № 1457-III / Законодавство України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

10. Закону України "Про систему оподаткування" / Законодавство України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

11. Закон України "Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження" від 17 лютого 2000 р., № 1457-III / Законодавство України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

12. Постанова Верховної Ради України "Порядок проведення аналізу результатів функціонування спеціальних (вільних) економічних зон і територій зі спеціальним режимом інвестиційної діяльності" від 28.02.01р., № 94/96-ВР / Законодавство України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

13. Постанова Верховної Ради України "Про порядок введення в дію Закону України "Про режим іноземного інвестування" від 19 березня 1996 р., № 94/96-ВР / Законодавство України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.niss.gov.ua/Monitor/March/12.htm>

14. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження переліку певних дій щодо провадження господарської діяльності або видів господарської діяльності, які не можуть провадитися на підставі подання декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства" від 25.08.2010 р., № 725 / Законодавство України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

Стефанишин Г.С., Лыса О.И. Правовое регулирование инвестиционной деятельности в Украине

Исследованы особенности современного состояния нормативно-правовой базы для привлечения и регулирования инвестиционной деятельности в Украине. Освещены основные недостатки правовой базы осуществления инвестиционной деятельности и влияние изменений в законодательной базе на объемы поступлений иностранных инвестиций. Рассмотрены меры, принимаемые правительством с целью усовершенствования нормативно-правовой базы в сфере инвестиционной деятельности и механизмов привлечения прямых иностранных инвестиций.

Ключевые слова: закон, нормативно-правовая база, правовое регулирование.

Stefanyshyn G.S., Lysa O.I. The legal regulate the investment activities in Ukraine.

The features of the current state regulatory framework to attract investment and regulation in Ukraine are explored. The main shortcomings of the legal framework for investment activity and the impact of changes in the legal framework for foreign investment revenues are elucidated. The measures taken by the Government to improve the regulatory framework governing investment activities and mechanisms to attract foreign direct investment are considered.

Keywords: law, regulatory and legal framework, the legal regulation.

УДК 331.522.4:655.1/3

Проф. З.М. Холод, канд. екон. наук;

ст. викл. О.Б. Волович – Українська академія друкарства, м. Львів

ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ТРУДОВИМИ РЕСУРСАМИ ПОЛІГРАФІЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Досліджено процес управління трудовими ресурсами, зокрема етапи, принципи та методи. Подано оцінку трудоресурсної ситуації на поліграфічному підприємстві: здійснено оцінку забезпечення підприємства трудовими ресурсами, аналіз якісного складу, розраховано показники, що характеризують рух трудових ресурсів.